

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindelicorum, M. DCC XXVI.

Annus 1673. Soc. 134.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

4. Indiam petiverunt undecim de nostris, præter unum cæteri Lusitani. Præerat ipsis Alexius Coelius Vianensis solemniter professus. In Angola haud segniter agebantur nostra ministeria. P. Emmanuel Riberius cum Francisco Correa Coadjutore excurrit per oppida mediterranea populos edocendo salutis viam. Defuncto Congi Antonio Couto, ad id Collegium gubernandum missus, illic vixit ab anno 1666. ad annum 1669. Eâ tempestate plenâ seditio- nibus & insidiis, domus & templum nostrum non semel spoliatum est rebus suis. Tum Rex Petrus negotiorum causâ Loandam misit Emmanuelem. Nec illi in Congum redire licuit propter itinera latronibus, & militibus infesta. Interim illud Collegium extinctum est.

Profecti ad
Indiam.
Missio in An-
gola.

5. P. Emmanuel 10. Septembris excursioni fecit initium, novem men- sum intervallo diversas regiones pervagatus sui laboris non pœnitendo fructu. Infantes plurimi, & adulti post instructiones necessarias sacro fonte abluti sunt. Succurrit etiam Lusitanorum conscientis, quorum multi degunt inter eas gen- tes obliti salutis suæ, quia dediti negotiationi, & vitis, de veterno excitati per confessionem eluerunt animi sordes. Vanorum Numinum simulacra, & vene- ficia sustulit. Sæpe timebat lacerari à tigribus, aut leonibus, quibus eæ regio- nes abundant; sed eripuit omnibus periculis Deus, ac restituit incolumem Loandæ.

6. Fayalensis multum laboris, & timoris facescivit Aprilis. Duode- cimâ hujus mensis tremuit tota Insula tam horrido terræ concussu, ut videretur suis insulam convelli sedibus. Incolæ ruinas domorum vitaturi, in campos ex- ibant, adornabantque ex lignis tuguria. Habitæ plurimæ supplicationes, cir- cumlata Sanctorum ipsana: nudis pedibus sacco induti, cineræque conspersi procedebant omnes, Deiq; misericordiam implorabant.

Incendium
Fayalense.

7. Tenuerunt supra duos menses terræ motus. Sed Aprilis 24. summus, novusque horror omnes immaniter percudit. Inter duos montes (Capelli no- men est loco) dehiscens terra vomuit rapidissima ignium flumina, quæ præ- teriére, cuncta in flammam redacta vorabant. Die sequenti concrevit nubes in aère densa triste aliquid intuentibus nuncios: paulò post non grandinem, sed arenam pluit sulphuream, quæ tota insula conspergebatur.

8. Ex prædicto hiatus resonuere tonitrua, qualia solent esse displotis ma- joribus machinis bellicis. Sub hæc vis ignis jaculabatur in auras pergrandes la- pides horrifono strepitu. Aperti plures hiatus, ceu primus non esset exone- randæ copiæ fluentis materiæ. Greges, arenâ fetidâ obruente pabulum, in- teriére. Ex aère volucres delabuntur exanimatæ. Magni terræ tractus conse- pulsi sunt, tegente superficiem continuato lapide: nam massa ignea, quæ rivis fluebat, ubi frigescebat, nihil aliud erat, quam lapis super terram stratus, & ex- tentus, ac recoctus. Indigenæ vocant *Mysterium*.

9. Infinita sunt, quæ contingere, dignâ commiseratione, & lacrymis. Carò stetit sua curiositas Monacho Carmelitano cum alio sui ordinis & cœno- bii famulo. Maji die 11. accessit propius hiatum indagaturus arcana eructan- tis naturæ; dum pedem figunt solo parùm fideli, terra subsidente, præcipites abiére in latentes flammam. Initio hujus calamitatis Collegii Rector virum A- postolicum Thomam Arnaum cum socio misit in pagos viciniore hiatu. Navá- runt diligentem operam consolando, & juvando plebem, largiti sunt egenti- bus alimenta. Cum hi, tum qui substiterant domi, occupabantur in commo- vendis omnibus ad peccatorum dolorem, & audiendis pœnitentibus. Illi planè, cumprimis Arnaus, veluti commune omni hominum generi fuere in malis solatium.

Annus 1673. Soc. 134.

Numerosa cohors ivit subsidio Evangelicis per Indiam Operariis. Fuc- runt septem supra viginti, Lusitani quindecim, quos inter vir omni laude major Joannes Britus, dein martyr; cæteri diversarum nationum. Pa- Antonius Franco. Y y rebant

Profecti ad
Indiam, &
multorum
obitus.

rebant omnes Patri Balthafari Costæ, in singulis exornato virtutibus. Funesta plurimorum morte fuit ea navigatio. Tredecim periere ante superatum Caput Bonæ spei. Pro singulis in hac Provincia fecerunt bina sacra sacerdotes, alii duas coronas recitârunt; ut moris est pro morientibus ante dictum promontorium superatum: nam qui postea cedunt è vivis, totidem sacris & coronis fruuntur apud socios in India.

2. Nomina defunctorum sunt. P. Didacus Garcesius Lusitanus. P. Franciscus Maria Gatinarum Sabaudus. Joannes Fernandus Coadjutor Lusitanus. P. Laurentius Tanalius Romanus. P. Beatus Anrhimus Bavarus. P. Franciscus Bergodesius Corcegenis. P. Balthasar Costa, de quo mox plura dicam. P. Joannes Vandanelius Belga. P. Thomas Vanderlestius, Belga. Emmanuel Diasius Lusitanus. Hi omnes mortui fuerunt mense Aprili. Majo Joannes Semedus, & Joannes Amaralius, ambo Lusitani. Superato jam promontorio, obiit P. Adamus Aigenius Tridentinus.

P. Balthasar
à Costa.

3. P. Balthasar à Costa vir tantus fuit, ut illi me injuriam existimem, si prater nomen nihil referam amplius. Natus ille est Aldeæ novæ prope saltum ab stella dictum in diocesi Guardiensi. Societati adjunctus Conimbricæ 20 Junii anno 1627. Incubuit in Latinas litteras, & Philosophiam, semper creditus phthisi periturus. Tam debilis erat viribus, & tam affectâ valetudine. Nè citius contabelceret, necessum fuit eum ab studiis arcere. Id ægritudinis initium habuit, cum jam erat in navi soluturus per singula momenta. Opus fuit relinqui. Sequenti anno non curatum est de ipso ad Indiam mittendo. Cum audisset Conimbricæ nominari alios in sacello, ut fieri solet, se praterito propter valetudinem, incensus ardore incredibili procumbit ad genua Præsulis multas inter lacrymas efflictim rogans, se quoque cum aliis nominet, ac mittat. Id peregit tanto fervore, ut Præsides sibi visus sit Spiritui sancto repugnaturus, nisi gereret petenti morem.

4. Igitur illi datur facultas. Res ipsa ostendit à DEO electum ad grandiam. Profectus cum Ven. P. Marcello Mastrillio, quam in terra adipisci non potuerat valetudinem, in mari contra spem omnium recuperavit. Absoluit Theologiæ studium transit ad oram Piscariam, ubi degebat annis duobus. Audivit Paracasios apud eas nationes genus hominum vilissimum in Christi venire gregem vix posse, cum non liceret nostris more Brachmanum viventibus sermonem miscere cum hominum genere juxta morem patrium execrando, ne polluti censerentur, & lex, quam docebant, eadem notâ vilesceret.

5. Illorum miseris aliquam ipsis succurrendi viam inire decrevit nollet Balthasar, devictisque non paucis difficultatibus objectis à nostris, qui Saniassas, seu Doctores Brachmanum se fingebant ad Nobilitatem, & sapientes convertendos, ipse Balthasar profectus est vitam eorum, quos vocant Pandazas exatrienses, qui sunt ex Rajorum ordine; & eorum prope modo vivunt, quo Saniassas Brachmanes. Eventus probavit eam à DEO mentem illi injectam. Crevit inde innumerâ multitudine Christi ovile. Nostri homines ad præsentem diem inhærent Balthazaris vestigiis, eundem vivendi complexi modum, habitum simili, & victu utentes, cum maximo animarum lucro.

6. Genus vitæ tam austerum est, ut, qui se dicat hujuscemodi professioni, sit exuturus se ipsum, & carnem suam crucifixurus cum vitiis, & concupiscentiis. Id certum est, nullam sacram familiam in Europa uti tam rigido vivendi genere. Plurima certè egit, tulitque in fundanda per eas regiones Ecclesia Apostolicissima, & in eadem conservanda. Quæ virtutes hominem formant Apostolicum, in uno micabant, & quidem non vulgaribus incrementis. De his multis typis mandavi in ejus vita, & multò plura referet Malabaricæ Provinciæ historia. Cum acerbissimus nuntius de illius morte delatus est ad Madurenses Neophytos, mærorem concitavit longo tempore non abolendum.

Naufragium
euntium ad
Angolam.

7. Feralis annus Evangelicis operariis ad transmarinas euntibus regionibus non satiatus funeribus Indiam petentium, ad unum omnes, qui pergebant in An-

Angolam, memorando, ac lacrymando submersit naufragio. Profectæ in Angolam naves tres, in his summus Præfectus, & Episcopus Frater Antonius ab Spiritu Sancto exalceatus Carmelita, bene notus ex libris de re morali editis in lucem. Usque ad gradus vicinos Capiti Bonæ spei & tempus, & mare favit. Ex illo gradu verterunt proras, ut moris est, descensuri ad gradum, in quo trans æquatorem Loanda est. Contigit per eos dies solem nubibus obtectum non potuisse à navium gubernatoribus observari, ut scirent itineris distantias.

8. Hinc orta est opinio diversa inter gubernatorem navis prætoriam, & ejus, in qua nostri vehebantur. Asserebat ille brevia, quæ à Benguela incipiunt, abesse longè; hic verò affirmabat alium falli, vertendas in occasum solis proras, aliter de naufragio minimè dubitandum, si pergerent ire, quæ tendebant. Nocte mediâ navis prætoriam hæsit vadis, à quibus nec arte, nec ullâ diligentiam potuit emergere. Displosis aliquot tormentis datum signum aliis navibus, ut recederent ab infesto loco: nihil est responsum à nave nostros homines portante. Protinus intellexere naufragio perditam. Alia, quod erat minor, clavo tangente, seu radente fundum, transit incolumis, & se recepit in Benguelæ portum.

9. Huc post multum laborem appulit ex prætoriam Episcopus cum aliis viginti: ceteri in mari perièrunt, atque inter hos omnes nostri; vel si aliquis, ut fama fuit, evasit in litus, à barbaris humanas carnes vesci solitis cæsus, ac depastus. Septem suère, & cuncti sacerdotes. Ludovicus de Sousa ibat futurus Collegii Rector, inerant ipsi virtutes multæ. Jam in Tagi ostio rediens ab insulis aliud fecerat naufragium, vix alterius socii susceptus humeris, in terram ereptus. Emmanuel Pintus absolverat studia Theologica, similiter Dominicus Araujus, P. Franciscus Faria. Josephus Pretus Scalabitanus, cum à suis valde locupletibus sollicitaretur ad Societatem potius deserendam, quàm ad Angolanum iter capeendum, respondit: hominem se non esse, qui baltheum exueret ad uvas Baccho offerendas. Eis verbis significavit nihil æquè sibi diligere, atque Societatem.

10. Dominicus Freirius docebat humaniores litteras Eboræ, cum alius se ab eo itinere liberaret, ipse animosè suscepit. Septimus & postremus erat Simon Lopus Coadjutor spiritualis, præditus moribus incorruptis. Interiit etiam naufragio Petrus Cæsar Menesius, ditionis Angolanæ designatus à Rege summus Præfectus. Episcopus optimo exemplo noluit prius de nave exire, quàm omnes vidit per confessionem cum DEO reconciliatos. Nec diu supervixit, postquam in terram ejectus.

11. In Brasilia ad DEum abiit P. Philippus Francus, Procurator Collegii D. Antonii, sive ejus templi. Præcipuus illius reditus sunt exprimendi, & componendi sacchari officinæ, & campi nutriendis arundinetis, unde dulce nectar exprimitur. P. Philippus natus Penichii. Magnam vitæ partem consumpsit in laboriosis navigationibus, vel propter obedientiam imperantem, vel propter bonum commune regni. Absolutis Philosophiæ studiis missus ad Insulas doctum Latinas litteras. Redditus Lusitaniæ, & Theologicæ Facultatis quadriennio decurso, in Angolam profectus. Illic erat, cum à Batavis expugnata Loanda, in mediterranea discessit cum Lusitanis. Factis cum Victore inducis, Philippus venit in Lusitaniam cum litteris Præfecti ad Regem edocendum, quo loco summa rerum esset in Angola.

12. Dum moratur Ulyssipone, Classis regia ad fugandos piratas Tagum egreditur: placuit Regi, iret in ea Philippus ad milites in spiritu juvandos: navali pugna, & simul exorta tempestate, vix naufragium evitavit. Iterum petens Angolam, coactus est ob ventum contrarium appellere ad Brasiliam. Dum Bahiæ subsistit biennio, Batavus Pernambuco dominans, potenti classe Bahiam invasit, quàm nequivit expugnare. Hujusce rei causâ cum litteris ad Regem venit Ulyssiponem. Celocem sic ad oram Lusitaniæ Mauri sunt persecuti, ut

Antonius Franco.

Y y 2

eorum

Mors P.
Philippus
Francus.

eorum manus effugituri, navem conjecerunt in littus prope Penichium. Salvus omnibus, Philippus litteras ad Regem tulit. Comparatâ classe ad recuperandam Angolam, Regi est visum oportere Philippum in ea mitti. Salvatorem Corream cum valida classe è Flumine Januario profectum ad eripiendam Batavis Loandam comitatus, ut jam retulimus. Urbe & arce redditus in potestatem Collegium nostrum instauravit.

13. Quinquennio rexit Collegium, postea in Brasiliam solvit, migraturus in Lusitaniam. Obstitit Provincialis imperium jubentis manere in Brasilia, ut procuraret rem templi nostri. Octo supra decem annos illic vitam exegit utilissimus Collegio divi Antonii. Abundè liquet, quot ille possit recensere, & loqui victorias de se ipso, qui toties, ut pareret, adivit quæque horrida pericula.

P. Antonius
Barradius.

14. Ulyssipone in Domo Professâ ultima dies oppressit 22. Februarii P. Antonium Barradium Sindimensem in Beirensi Provincia. Præter alios magistratus bis Provinciam gubernavit. In rebus arduis, quæ obligere ipso regente non pauca, generosum prætulit animum, vel adversus Regis imperia. In consolando tristes, animoque ægros gratia illi peculiaris. Tam sancti fuerunt illius mores, ut annuæ litteræ hujus Provinciæ memorent, non amissile gratiam in Iustriali fonte acceptam.

P. Joannes
Riberius.

15. Ibidem 21. Maji octogenario major ex mundo decessit P. Joannes Riberius Ulyssiponenfis. Venit ad Societatem jam sacerdos, natus annos novem & quadraginta, virtutibus conspicuus. Habuit singulare donum ad animas in spiritu, & sui profectus via dirigendas. Propter eam magnus secularium numerus, qui Evangelicæ perfectioni studebant, ab ipso instrui petere. Quotidie pomeridiano tempore adibat peristylum januæ contiguum, ajebatur se visum ire, an aliquis pisciculus capi posset, & in casses, vel hamum alluci. Quo significabat, se circumspicere, an illic foret, qui confiteri vellet, & cui aures ad levandam animam commodaret.

P. Nicolaus
Fernandus.

16. In Collegio D. Antonii apoplexia corripuit 2. Januarii P. Nicolaum Fernandium. Post mediæ noctis secundam horam tentatus subito incurtu, veste raptim sumptâ, festino gressu vadit, ac pulsat ostium cellæ Confessarij, petensque delictorum abolutionem. Agum, inquit Confessarius, elice contritionis. Elicio, respondet, ex toto, & intimo corde. Nullo amplius edito verbo labitur in terram, ac post quartam horæ partem expirat. Philosophiam Eboræ, Theologiam Ulyssipone professus, supremum explicabat conscientie casus, Nostra porro frequentavit ministeria, præsertim in tribunali confessionum, & sacro suggesto.

Misso in sal-
tu Barrosi.

17. Per oppida & pagos saltus Barrosi in dicecesi Bracharensi discurre- runt Apostolico more spatio trium mensium Alvarus Correa, & Antonius Corderius sacerdotes. Vix credi potest, quam densas ignorantie tenebras dissipaverint. Centum viginti conciones peractæ, supra tredecim millia confessionum audita. Cum potestas ab Ordinario ipsis esset facta corrigendi parochos, quorum magna erat inscitia, & à quibus tamen aliorum pendebat salus, multis ulceribus adhibere remedia. Unus sub specie benevolentissimi veneno Corderium necare paraverat: discedentem invitat, ut gustet de malis Armeniacis saccharis; tantum insitit, ut à Corderio, ne parum comis videretur, illi gerendus mos fuerit. Mala veneno erant infecta. Nec multo post favere pestis cœpit in præcordiis, & remediis adhibitis vix potuit evinci. Mali violentiæ dentes omnes Corderio cecidere.

Solvitur Re-
sidentia Ca-
steldevidii.

18. Hoc anno, vel aliquo ex proximis soluta est Residentia, quam ipse Collegii fovebamus Casteldevidii. Illic sacerdotes duo per aliquot annos habitaverunt. Sed cum non suppeteret dos pro fundatione competens, judicatum non esse, cur ibi diutius immoraremur. Vidua nobilis soror nostri Didaci Alfayæ, quem diximus arsisse Jerumeniæ, sua bona pro hujusmodi dotando Collegio applicaverat.